

ŚWIATOWIT

ROCZNIK

POŚWIĘCONY ARCHEOLOGII PRZEDDZIEJOWEJ

I BADANIOM

pierwotnej kultury polskiej i słowiańskiej

WYDAWANY STARANIEM

ERAZMA MAJEWSKIEGO.

Tom I. — 1899.

(57 ilustracji w tekście i XI tablic).

WARSZAWA.

Skład Główny w Księgarni E. Wendego i S-ki, Krak.-Przedmieście № 9.

—
1899.

ŚWIATOWIT

ANNUAL OF THE INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY
OF THE UNIVERSITY OF WARSAW

VOL. XIII–XIV (LIV–LV)
(2015–2016)

FASCICLE A/B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL
ARCHAEOLOGY.
ARCHAEOLOGY OF POLAND

MEDITERRANEAN
AND NON-EUROPEAN
ARCHAEOLOGY

WARSAW 2018

ŚWIATOWIT

ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

TOM XIII–XIV (LIV–LV)
(2015–2016)

FASCYKUŁ A/B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA
I ŚREDNIOWIECZNA.
ARCHEOLOGIA POLSKI

ARCHEOLOGIA
ŚRÓDZIEMNOMORSKA
I POZAEUROPEJSKA

WARSZAWA 2018

Redaktor naczelny Wydawnictw Instytutu Archeologii UW: Krzysztof Jakubiak

ŚWIATOWIT
ROCZNIK INSTYTUTU ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Redaktorzy: Dariusz Błaszczuk (d.blaszczuk@uw.edu.pl),
Jerzy Żelazowski (j.r.zelazowski@uw.edu.pl)

Rada redakcyjna:

Włodzimierz Godlewski (Przewodniczący)
Elżbieta Jastrzębowska
Joanna Kalaga
Wojciech Nowakowski
Tadeusz Sarnowski
Tomasz Scholl
Karol Szymczak

Recenzenci tomu:

Zdzisław Bełka, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Joanna Kalaga, Uniwersytet Warszawski
Piotr Kittel, Uniwersytet Łódzki
Henryk Kobryń, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Jerzy Libera, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
Andrzej Michałowski, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Michał Pawleta, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Jan Schuster, Uniwersytet Łódzki

All rights reserved

© 2018 Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego

ISSN 0082-044X

Projekt okładki, opracowanie graficzne i skład: Jan Żabko-Potopowicz
Druk:

Adres redakcji: Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego,
Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-927 Warszawa

Spis treści

Contents

Fascykuł A/B

ARCHEOLOGIA PRADZIEJOWA I ŚREDNIOWIECZNA. ARCHEOLOGIA POLSKI
ARCHEOLOGIA ŚRÓDZIEMNOMORSKA I POZAEUROPEJSKA

Fascicle A/B

PREHISTORICAL AND MEDIEVAL ARCHAEOLOGY. ARCHAEOLOGY OF POLAND
MEDITERRANEAN AND NON-EUROPEAN ARCHAEOLOGY

OD REDAKCJI.....9

Studia i materiały

Katarzyna Januszek, Katarzyna Pyżewicz

KRZEMIENNE NARZĘDZIA SZLIFOWANE Z PÓŻNEGO NEOLITU
– MIĘDZY FORMĄ A FUNKCJĄ 13
Late Neolithic polished flint tools – between form and function 27

Sylwia Domaradzka, Bartosz Józwiak, Michał Przedziecki

MATERIAŁY Z EPOKI KAMIENIA I WCZESNEJ EPOKI BRĄZU ZE STANOWISKA 2
W WOŹNEJWSI, GM. RAJGRÓD, WOJ. PODLASKIE Z BADAŃ W LATACH 2015–2016 29
Stone Age and Early Bronze Age archaeological material from the site 2 in Woźnawieś,
Rajgród commune, Podlaskie voivodship, from the excavations in 2015 and 2016 46

Agata Trzop-Szczypiorska, Radosław Karasiewicz-Szczypiorski

DOMY ZE STANOWISK KULTURY PRZEWORSKIEJ NA MAZOWSZU.
KILKA PRZYKŁADÓW Z NIEPUBLIKOWANYCH BADAŃ 47
Houses from sites of the Przeworsk Culture in Masovia. A few examples from unpublished research 70

Agata Chilińska-Früboes, Bartosz Kontny

PO JANTAR! RZYMSKI TROP W DALEKIM KRAJU ALBO RAZ JESZCZE
O ZNALEZISKACH Z DAWNEGO *ILISCHKEN* 73
Go for amber! Roman trace in a distant land or once more about old finds from former *Ilischken* 105

Dominik Chudzik

WYBRANE ASPEKTY WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO OSADNICTWA RÓWNINY ŁUKOWSKIEJ I WYSOCZYNY SIEDLECKIEJ.....	107
Selected Aspects of Early Medieval Settlement in the Łuków Plain and the Siedlce Upland	131

Dariusz Błaszczuk

POCHODZENIE I DIETA MĘŻCZYZNY POCHOWANEGO W GROBIE D162 Z CMENTARZYSKA W BODZIA W ŚWIETLE BADAŃ IZOTOPOWYCH.....	133
The provenance and diet of a man buried in the grave D162 from the cemetery in Bodzia in the light of isotopic analyses	155

Joanna Piątkowska-Malecka

ZWIERZĘCE SZCZĄTKI KOSTNE Z TERENU ŚREDNIOWIECZNEJ OSADY W SURAŻU, STAN. 7/125, GM. <i>LOCO</i> , POW. BIAŁOSTOCKI, WOJ. PODLASKIE	159
Animal skeletal remains from the medieval settlement in Suraż, site 7/125, Suraż commune, Białystok district, Podlaskie voivodship	174

Marta Osypińska, Joanna Piątkowska-Malecka

ZWIERZĘTA W ZAGRODACH NA TERENIE OSADY LUDNOŚCI KULTURY CERAMIKI WSTĘGOWEJ RYTEJ W LUDWINOWIE (STAN. 7, AUT. 112), GMINA I POWIAT WŁOCŁAWEK	175
Homestead Animals in Linear Pottery Culture Settlement in Ludwinów (Site 7, Aut 112), Włocławek Commune and District	193

Sławomir Wadył, Marek Krąpiec

DENDROCHRONOLOGIA O DATOWANIU WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO GRODZISKA W WĘGIELSZTYNIE, GM. WĘGORZEWO	195
Dendrochronology on the dating of an early medieval settlement in Węgielsztyn, Węgorzewo commune	203

Agnieszka Olech

SYSTEM OCHRONY I PRZECHOWYWANIA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH NA SŁOWACJI.....	205
System for Protection and Storage of Archaeological Collections in Slovakia.....	212

Kronika wykopalisk

Michał Przedziecki, Elżbieta Ciepiewska

RYDNO – STANOWISKO NOWY MŁYN, WYKOP I/2015, WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIE. BADANIA W ROKU 2015	215
Rydno – Site: Nowy Młyn, Cut I/2015, Świętokrzyskie voivodship. The excavations in 2015	218

Paweł Szymański

- CZERWONY DWÓR, STAN. XXI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2015 221
Czerwony Dwór, site XXI, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2015.....226

Artur Brzóska, Piotr Prejs

- BADANIA NIEINWAZYJNE DNA WISŁY NA ODCINKU MOSTU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
DO MOSTU GDAŃSKIEGO, WARSZAWA, WOJ. MAZOWIECKIE,
BADANIA W LATACH 2015–2016 227
Non-invasive Survey of the Bottom of the Vistula River Between the Świętokrzyski Bridge
and the Gdański Bridge, Warsaw, Mazowieckie Voivodship, in the Years 2015 and 2016 230

Ewa Marczak-Łukasiewicz

- TRUSZKI-ZALESIE, STANOWISKO 1 „OKOP” I STANOWISKO 3 „SIEDLIKO”,
WOJ. PODLASKIE. BADANIA WYKOPALISKOWE W LATACH 2013, 2015 I 2016 231
Trzuski-Zalesie, Site 1 (‘Okop’) and Site 3 (‘Siedlisko’), Podlaskie voivodship.
Excavations in 2013, 2015, and 2016..... 233

Magdalena Natuniewicz-Sekuła

- WEKLICE, STAN. 7, POW. ELBLĄSKI, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE.
BADANIA W LATACH 2015–2016 235
Weklice, Site 7, Elbląg district, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2015–2016 240

Michał Starski

- PUCK, UL. 1 MAJA 3, DZ. 168, BADANIA W LATACH 2014–2015 241
Puck, 1 Maja Street no. 3, Plot 168. The excavations in 2014 and 2015 248

Michał Starski

- SKARSZEWY – RYNEK, GM. SKARSZEWY, WOJ. POMORSKIE, BADANIA W 2015 ROKU 249
Skarszewy – the market square, Skarszewy commune, Pomorskie voivodship. The excavations in 2015 258

Sławomir Wadył

- PASYM, ST. 1, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 259
Pasym, site 1, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2016 265

Sławomir Wadył, Jerzy Łapo

- PERŁY, ST. 1, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 267
Perły, site 1, Warmińsko-Mazurskie voivodship. The excavations in 2016 270

Witold Gumiński

- STANOWISKO TORFOWE ŁOWCÓW-ZBIERACZY Z EPOKI KAMIENIA.
SZCZEPANKI, STAN. 8, WOJ. WARMIŃSKO-MAZURSKIE. BADANIA W ROKU 2016 271
Szczepanki, site 8, Warmian-Masurian voivodship – a Stone Age peat-bog site of hunter-gatherers.
The excavations in 2016 278

Bartosz Kontny, Artur Brzoška, Anna Bucholc, Bartłomiej Kujda, Piotr Prejs

Z POWIETRZA, LĄDU I WODY. WSZECHSTRONNA WERYFIKACJA OSIEDLI NAWODNYCH MIKROREGIONU JEZIOR ORZYSZ I WYLEWY. BADANIA W ROKU 2016	279
From the air, land and water. A comprehensive verification of lake settlements of the microregion of the Orzysz and Wylewy lakes. The expedition in 2016.....	288

Andrzej Szela

BRUDNICE, ST. V, POW. ŻUROMIŃSKI. BADANIA WYKOPALISKOWE W SEZONIE 2015	289
Brudnice, site V, Żuromin district. The excavations in 2015	293

Andrzej Szela

BRUDNICE, ST. V, POW. ŻUROMIŃSKI. BADANIA WYKOPALISKOWE W SEZONIE 2016	295
Brudnice, site V, Żuromin district. The excavations in 2016	298

Roksana Chowaniec

PALAZZO ACREIDE, SICILY, ITALY. EXCAVATIONS IN 2015	299
Palazzolo Acreide, Sycylia, Włochy. Wykopaliska w 2015 r.	305

Rosa Lanteri, Marta Fituła

ANCIENT SETTLEMENTS IN THE TERRITORY OF NOTO (SYRACUSE PROVINCE): NEW DATA FROM THE GIOI AND NIURA DISTRICTS	307
Insedimenti Antichi nel Territorio di Noto (Provincia di Siracusa). Nuovi Dati Dalle Contrade "Gioi" e "Niura"	316
Ślady osadnictwa starożytnego terytorium Noto (prowincja Syrakuzy). Nowe znaleziska z „Contrada Gioi” i „Niura”	319

**Tadeusz Sarnowski, Agnieszka Tomas, Tomasz Dziurdzik,
Ludmiła A. Kovalevskaya, Emil Jęczmienowski, Piotr Zakrzewski**

NOVAE 2015. LEGIONARY DEFENCES AND EXTRAMURAL SETTLEMENT	321
Prace wykopaliskowe w Novae w 2015 r. Twierdzy legionowa i osiedle przyobozowe.	327

Martin Lemke

FIELDWORK AT NOVAE 2015	329
Wykopaliska w Novae w 2015 r.	335

Martin Lemke

FIELDWORK AT NOVAE 2016	337
Wykopaliska w Novae w 2016 r.	342

Martin Lemke

FIELDWORK AT RISAN 2015	343
Wykopaliska w Risan w 2015 r.	348

Martin Lemke

FIELDWORK AT RISAN 2016	349
Wykopaliska w Risan w 2016 r.	354

Tomasz Dziurdzik

LJUBŠKI ARCHAEOLOGICAL PROJECT: A ROMAN AND LATE ANTIQUE SETTLEMENT IN WESTERN HERZEGOVINA, 2015	355
Projekt archeologiczny Ljubuški (Ljubuški Archaeological Project) – osadnictwo okresu rzymskiego i późnoantycznego w zachodniej Hercegowinie, 2015 r.	363

Marcin Matera, Paweł Lech, Elżbieta Sroczyńska

TANAIS, RUSSIA. EXCAVATIONS IN THE 2015 SEASON	365
Tanais, Rosja. Wykopaliska w sezonie 2015	371

Marcin Matera, Paweł Lech, Elżbieta Sroczyńska

TANAIS, RUSSIA. EXCAVATIONS IN THE 2016 SEASON	373
Tanais, Rosja. Wykopaliska w sezonie 2016	380

Dmytro Nykonenko, Marcin Matera, Miron Bogacki, Wiesław Małkowski, Paweł Lech

KONSULOVSКОЕ HILLFORT, UKRAINE. NON-INVASIVE SURVEY IN 2015 SEASON	381
Grodzisko Konsułowskoje, Ukraina. Badania nieinwazyjne w sezonie 2015	388

Dmytro Nykonenko, Marcin Matera, Nadieżda Gawryluk, Paweł Lech

KONSULOVSКОЕ HILLFORT, UKRAINE. 2016 SEASON	389
Grodzisko Konsułowskoje, Ukraina. Badania w sezonie 2016	392

Barbara Kaim, Nazarij Buławka

THE SIXTH SEASON OF EXCAVATION AT GURUKLY DEPE, SOUTHERN TURKMENISTAN (2015)	393
Szósty sezon wykopalisk na stanowisku Gurukly Depe w południowym Turkmenistanie (2015)	388

Włodzimierz Godlewski

NAQLUN, EGYPT. EXCAVATIONS IN 2015	399
Naqlun, Egipt. Wykopaliska w 2015 r.	402

Dorota Dzierzbicka, Włodzimierz Godlewski

DONGOLA, SUDAN – SEASON 2015–2016	403
Dongola, Sudan – Sezon 2015–2016	412

Joanna Kalaga

RECENZJA: DARIUSZ BŁASZCZYK, DĄBRÓWKA STĘPNIOWSKA (RED.), *POCHÓWKI
W GROBACH KOMOROWYCH NA ZIEMIACH POLSKICH W OKRESIE WCZESNEGO
ŚREDNIOWIECZA*, ŚWIATOWIT, SUPPLEMENT SERIES P: PREHISTORY AND MIDDLE AGES,
VOL. XVIII, WARSZAWA 2016, 175 STRON, 93 ILUSTRACJE, 3 TABELE 415

AGNIESZKA OLECH

SYSTEM OCHRONY I PRZECHOWYWANIA ZABYTEKÓW ARCHEOLOGICZNYCH NA SŁOWACJI

Abstract: Nowadays, most European countries, including Slovakia, face serious difficulties in regard to deposition and curation of archaeological finds. The present paper attempts at analysing the Slovak heritage management system, especially with reference to the system of curation of archaeological finds. The author discusses similarities between the Slovak and Polish political and cultural background and makes a comparison of the two heritage management models. Primary Slovak legal acts concerning this matter and main administrative bodies responsible for the protection of archaeological heritage are pointed out. The author also investigates a case of a recently opened storage centre in Nitra (West Slovakia), which was put forward as a solution to the crisis in archaeological archives. This modern facility, organized in former Austro-Hungarian barracks, combines storage and scientific functions and sets an excellent example for Poland to follow.

Keywords: Slovakia, protection of archaeological heritage, storing of archaeological finds, digitisation, databases

Słowa kluczowe: Słowacja, ochrona dziedzictwa archeologicznego, przechowywanie zabytków archeologicznych, digitalizacja, bazy danych

Wstęp

Celem wszystkich badań archeologicznych, zwłaszcza tych wykopaliskowych, powinno być stworzenie kompletnego materiału dokumentującego ich przebieg oraz trwałe zabezpieczenie pozyskanych w ich wyniku artefaktów. Zgromadzony materiał archeologiczny, wraz z dokumentacją, jest jedynym źródłem wiedzy o odkrytych śladach ludzkiej egzystencji i w związku z tym powinien on zostać złożony w jednostce, która zagwarantuje mu długotrwałe przechowanie w odpowiednich warunkach, stałą ochronę i bieżącą konserwację, a także przyszłe udostępnianie wszystkim zainteresowanym.

Kwestia przechowywania zabytków archeologicznych, mimo tak kluczowego znaczenia, stanowi duże wyzwanie dla służb konserwatorskich. Zarówno w Polsce, jak i w większości państw europejskich, problem tkwi w braku wystarczającego zaplecza magazynowego, zbyt niskim finansowaniu, a także niewłaściwym skonstruowaniu przepisów prawnych. Bardzo istotna w tym aspekcie jest także sama specyfika zabytków archeologicznych. Znacznie różnią się one od pozostałych zbiorów muzeów – są dużo trudniejsze w zarządzaniu (co szczególnie uwidoczni się w obliczu dużych braków kadrowych w muzeach), a zdecydowana większość z nich to tzw. materiał masowy, który stanowi cenne źródło opracowań naukowych, ale zazwyczaj nie ma większej wartości ekspozycyjnej. Ważne jest zatem zapewnienie tej grupie zabytków odpowiednich, przystosowanych do ich charakterystyki warunków przechowywania.

W Polsce od wielu lat toczy się dyskusja na temat konieczności właściwego uregulowania zagadnień związanych z magazynowaniem zabytków archeologicznych. Problemy w tej materii zgłaszane były już podczas tak zwanej „akcji milenijnej” w latach 50. i 60. XX wieku (KURNATOWSKA 1997), a w kolejnych latach wielokrotnie je przypomniano (m.in. GEDIGA 1986; SZYDŁOWSKI 1986;

KOBYLIŃSKI 1997; LENARCZYK 1986, 2006; JASZEWSKA, WAWRZYŃIAK 2003; CZERNIAK 2008; BUGAJ 2012). Autorzy zwracali uwagę na problemy związane z zapewnieniem odpowiednich miejsc przechowywania zabytków archeologicznych, słabość organów konserwatorskich, powszechny brak zainteresowania losem wydobytych artefaktów oraz potrzebę pilnego wprowadzenia rozwiązań systemowych w tym zakresie. Rozważali również rozmaite sposoby rozwiązania wskazywanych problemów – najczęściej pojawiała się tu konieczność budowy sieci magazynów archeologicznych i zwiększenia kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków. Bardzo ważnym elementem tej debaty, poza wewnętrznymi postulatami, powinna być również analiza prawno-porównawcza rozwiązań przyjętych w innych krajach. Jednym z państw, które może i powinno stać się inspiracją dla organizacji przechowywania zabytków archeologicznych w Polsce, jest Słowacja.

Kraj ten bezpośrednio sąsiaduje z Polską, a także charakteryzuje się podobnymi uwarunkowaniami gospodarczo-politycznymi. Tworzone tam rozwiązania konserwatorskie powstawały w zbliżonych do polskich warunkach. Na terenie Słowacji zorganizowano również w ostatnim czasie jeden z najnowocześniejszych kompleksów magazynowych, który wydaje się znakomicie odpowiadać na potrzeby przechowywania materiału archeologicznego.

Poniżej przedstawię organizację systemu ochrony zabytków na Słowacji, a także przybliżę zasady prowadzenia badań archeologicznych i postępowania z pozyskanymi materiałami.

Organizacja systemu ochrony zabytków archeologicznych na Słowacji

Podstawowe założenia słowackiego systemu ochrony zabytków znajdują się w Deklaracji Rady Narodowej Republiki Słowacji (jednoizbowego parlamentu) z 4 maja

2001 roku o ochronie dziedzictwa kulturowego (*Deklarácia Národnej rady SR 2001*). Zgodnie z art. 3 Deklaracji państwo, samorząd terytorialny oraz osoby prawne i fizyczne powinny stwarzać warunki odpowiednie dla właściwej ochrony tego dziedzictwa, a organy państwowe i samorządowe mają za zadanie wspierać wszelką działalność obywateli w tym zakresie. Deklaracja nakłada również na rząd obowiązek regularnego (minimum raz w ciągu kadencji) przedstawiania parlamentowi kompleksowego raportu o stanie zachowania dziedzictwa kulturowego i określania działań eliminujących ewentualnie wykryte problemy.

Szczegółowe uregulowania dotyczące organizacji służb konserwatorskich, a także zasad współpracy pomiędzy nimi, określone zostały w Ustawie o ochronie zasobu zabytkowego z 19 grudnia 2001 r.¹ (*Zakon č. 49/2002, zw. dalej Ustawą*). Zgodnie z jej przepisami na czele słowackiego systemu ochrony zabytków stoi Ministerstwo Kultury Republiki Słowackiej (*Ministerstvo kultury Slovenskej republiky*). Ministerstwu bezpośrednio podlega Słowacki Urząd Ochrony Zabytków (*Pamiatkový úrad Slovenskej republiky*), a na niższym szczeblu znajduje się jego osiem regionalnych przedstawicielstw (*Krajské pamiatkové úrady*). Dodatkowo Ustawa powołuje również dwie instytucje doradcze ministerstwa – Radę ds. Zabytków (*Pamiatková rada*) oraz Radę Archeologiczną (*Archeologická rada*). Wydaje się, że struktura powyższa bardzo przypomina organizację organów ochrony zabytków w Polsce, jednak w słowackim systemie *Pamiatkový úrad* ma dużo większe kompetencje niż polski Generalny Konserwator Zabytków². Poza zagadnieniami o zasięgu krajowym, *Pamiatkový úrad* zajmuje się także indywidualnymi sprawami, między innymi wydaje opinię o sprawozdaniach ze wszystkich wykopalisk archeologicznych.

Prowadzenie badań archeologicznych na Słowacji

Badania archeologiczne na Słowacji mogą prowadzić: *Pamiatkový úrad*, Instytut Archeologii Słowackiej Akademii Nauk (*Archeologický ústav, Slovenska Akademia Vied*, dalej: AU SAV), muzea, uniwersytety (Instytuty Archeologii na Uniwersytetach w Bratysławie, Nitrze i Trnawie), *Slovenský archeologický a historický inštitút* (stowarzyszenie działające od 2006 r. jako niepaństwowy instytut naukowy) oraz prywatne firmy archeologiczne, które po

spełnieniu specjalnych warunków (m.in. obowiązku zapewnienia odpowiednio przygotowanego miejsca czasowego przechowywania pozyskanych zabytków archeologicznych) zostaną wpisane na oficjalną listę Ministerstwa Kultury (§ 36 pkt 4 Ustawy). Osoba ubiegająca się o możliwość prowadzenia badań archeologicznych, poza legitymowaniem się odpowiednim wykształceniem, musi także zdać państwowy egzamin zawodowy. Zgodnie z § 35a pkt 1 Ustawy, po zdaniu egzaminu, Ministerstwo przyznaje danej osobie licencję na okres 5 lat. Licencja ta może być następnie przedłużana dowolną liczbę razy, może być również odebrana – jak wskazuje § 35a pkt 5 Ustawy stanie się tak, jeśli archeolog prowadził badania niezgodnie z przepisami ustawy, spowodował poważny uszczerbek w materii zabytkowej, albo został prawomocnie skazany za umyślne przestępstwo kryminalne. Przesłanką taką może być również nieprawidłowe przechowywanie zabytków. Dane wszystkich osób, które uzyskały państwową licencję, można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Kultury.

Do niedawna głównym podmiotem prowadzącym wykopaliska archeologiczne na Słowacji był AU SAV, jednak obecnie obserwuje się duży wzrost liczby prywatnych firm archeologicznych (działa ich już około dwudziestu), które, dzięki konkurencyjnym cenom, zyskują coraz większy udział w rynku archeologicznych badań przedinwestycyjnych. Patrząc przez pryzmat polskich doświadczeń liczba ta jest oczywiście niewielka, ale mając na uwadze dużo mniejszą powierzchnię Słowacji (Słowacja – 49 035 km², Polska – 312 679 km²) i średnią liczbę przeprowadzanych rocznie badań archeologicznych (Słowacja – około 400–500 rocznie, Polska – około 8 tysięcy rocznie) widać, że sytuacja obu tych krajów jest w tym aspekcie zupełnie odmienna.

Na przeprowadzenie badań archeologicznych należy uzyskać pozwolenie odpowiedniego organu. W przypadku wniosku o pozwolenie na przeprowadzenie badań inwazyjnych właściwym organem będzie urząd konserwatorski (*Pamiatkový úrad* za pośrednictwem *Krajskego pamiatkového úradu*), a w przypadku badań nieinwazyjnych dyrektor lub wicedyrektor AU SAV.

Postępowanie z zabytkami archeologicznymi na Słowacji – podstawy prawne

Omawianie tego zagadnienia zacząć należy od definicji zabytku archeologicznego. W przeciwieństwie do

¹ Wcześniej, gdy Słowacja wchodziła w skład Czechosłowacji, na obszarze tym obowiązywała Ustawa o zabytkach kultury z 1958 r. (*Zakon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkach*), która została następnie zastąpiona w 1987 r. ustawą o państwowej opiece nad zabytkami (*Zakon č. 20/1987 Sb. o statni památkove péči*).

² Należy w tym miejscu zauważyć, że na mocy przepisów ostatniej nowelizacji polskiej *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad za-*

bytkami, która weszła w życie 9 września 2017 r. (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187), Generalny Konserwator Zabytków (dalej GKZ) zyskał szersze kompetencje w zakresie powoływania wojewódzkich konserwatorów zabytków (są oni powoływani przez wojewodów na wniosek GKZ, który wskazuje kandydata na to stanowisko), a także koordynowania i kontrolowania ich działalności.

tej obowiązującej w prawie polskim, regulacje słowackie przyjmują dokładną cezurę czasową. Zabytkiem archeologicznym (*archeologický nález*) jest w rozumieniu § 2 pkt 5 Ustawy przedmiot ruchomy, będący dowodem życia i działalności człowieka od czasów najdawniejszych do 1918 roku, znajdujący się w ziemi, na jej powierzchni lub pod wodą, a także broń, amunicja, części umundurowania, sprzęt wojskowy oraz pozostałe militaria, które zostały wytworzone przed 1946 rokiem. Jednocześnie w przepisach słowackich znajdziemy jeszcze jeden, podobny termin. Ustawa o muzeach i galeriach z 28 kwietnia 2009 roku (*Zákon č. 206/2009*) określa jakie przedmioty, jako „przedmioty o wartości kulturowej”, mogą być włączane do zbiorów muzealnych (*zberkovy predmet*). Zgodnie z załącznikiem nr 2 do powyższej ustawy, obiektami takimi są również archeologiczne przedmioty starsze niż 50 lat, pochodzące z wykopalisk, znalezisk ziemnych i podwodnych oraz stanowisk i kolekcji archeologicznych. Dla potrzeb muzealnictwa przyjęto zatem nieco szerszą definicję zabytku archeologicznego, jednak tą podstawową, ogólnie obowiązującą, pozostaje definicja z § 2 pkt 5 Ustawy.

Kwestię postępowania z zabytkiem po jego odnalezieniu reguluje § 40 Ustawy. Jeśli został on odkryty poza badaniami archeologicznymi należy fakt ten zgłosić do *Pamiatkového úradu* albo urzędu gminy w terminie do 2 dni roboczych. Sam zabytek należy pozostawić na miejscu i zabezpieczyć go aż do przyjazdu konserwatora zabytków lub delegowanej przez niego osoby. Zabytek archeologiczny może podjąć jedynie wskazany przez konserwatora archeolog, który ma następnie 10 dni na przekazanie sprawozdania z jego wydobywania.

Odpowiednia dokumentacja musi zostać również sporządzona z regularnych badań archeologicznych. Osoba, która dostała pozwolenie na przeprowadzenie badań, powinna ją sporządzić w dwóch kopiach i przekazać do *Pamiatkového úradu* oraz AU SAV. Instytut Archeologii prowadzi cyfrową ewidencję wszystkich stanowisk archeologicznych i prowadzonych badań, jednak przepisy nie przewidują żadnej sankcji za niedostarczenie do niego dokumentacji i w praktyce w wielu przypadkach odpowiednie materiały składane są jedynie do urzędu konserwatorskiego. Problemem, podobnie jak w Polsce, jest również odrębne przechowywanie materiałów i dokumentacji ich dotyczącej, np. zabytki znajdują się w muzeum, a dokumentacja w urzędzie konserwatorskim lub Instytucie Archeologii.

W przypadku znalezienia zabytku archeologicznego niebędącego rezultatem prowadzenia badań archeologicznych lub nielegalnej działalności, znalazcy należy się od państwa odszkodowanie za wydatki poniesione w związku z zawiadomieniem o zabytku i jego właściwym zabezpieczeniem (§ 40 pkt 10 Ustawy). Dodatkowo, jak stanowi § 40 pkt 11 Ustawy, znalazcy przysługuje znaleźne w wysokości do 100% wartości znaleziska, która szacowana jest przez kompetentnego rzeczoznawcę.

Podobnie jak w Polsce, wszystkie zabytki archeologiczne są na Słowacji własnością państwa. Po pozyskaniu

ich w wyniku badań trafiają do muzeów znajdujących się na oficjalnej liście państwowej (zabytki z badań urzędów konserwatorskich, uniwersytetów i firm prywatnych) oraz do magazynów AU SAV (zabytki z badań prowadzonych przez Instytut Archeologii). Muzea działające na terenie Słowacji mogą być, zgodnie z § 3 Ustawy o muzeach i galeriach, zakładane przez organy administracji rządowej, samorządowej lub miejskiej, a także inne osoby prawne i organizacje obywatelskie. Według § 9 pkt 9 tej ustawy, muzea utworzone przez jednostki rządowe, samorządowe lub miejskie są zobowiązane do przyjmowania znalezisk archeologicznych, które zostały pozyskane z badań archeologicznych prowadzonych na obszarze ich działalności. Jest to rozwiązanie odmienne od przyjętego w polskim prawodawstwie – zgodnie z naszymi przepisami, muzeum musi w każdym przypadku wyrazić zgodę na przyjęcie materiałów, a wojewódzki konserwator zabytków nie ma możliwości narzucenia mu w tym względzie żadnych rozwiązań.

Muzea oraz AU SAV samodzielnie zarządzają zabytkami archeologicznymi pochodzącymi z ich badań, a pieczę nad pozostałymi sprawuje urząd konserwatorski (przejmując ją w momencie wpłynięcia do niego dokumentacji z badań lub zawiadomienia o znalezieniu zabytku). *Pamiatkový úrad* albo AU SAV mogą wypożyczać zabytki do muzeów albo innych instytucji na maksymalnie 10 lat. Mogą też przekazać bezpłatnie prawo własności i zarządzania zabytkiem archeologicznym gminnemu albo wojewódzkiemu muzeum lub Słowackiemu Bankowi Narodowemu. Zarządzający zabytkiem musi prowadzić ewidencję, w której odnotowuje każdą czynność z nim związaną. Ma obowiązek również, zgodnie z § 13 pkt 2 Ustawy o muzeach i galeriach, zapewnić materiałom odpowiednie warunki przechowywania, tj. specjalnie przygotowane i zabezpieczone pomieszczenia magazynowe, optymalną do stałego przechowywania, prezentowania, opracowywania i przewożenia zabytków temperaturę i oświetlenie oraz ich profesjonalną konserwację.

Kompleks magazynowy w Nitrze

Słowacja, podobnie jak Polska, zmaga się jednak z problemem niedostatecznej liczby miejsc, w których można przechowywać zabytki archeologiczne w odpowiednich warunkach. W ramach AU SAV powstał w związku z tym projekt zorganizowania dużej, nowoczesnej przestrzeni magazynowej, która zapewniłaby miejsce na właściwe przechowywanie zabytków. Instytutowi Archeologii udało się pozyskać na ten cel środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i zrealizować odważne przedsięwzięcie – zamiast stawiać nowe budynki zakupiono znajdujący się w Nitrze, w odległości kilku kilometrów od siedziby Akademii Nauk, zespół dziesięciu dawnych koszar austro-węgierskich. Następnie dwa z nich odrestaurowano, dostosowano do potrzeb magazynowych i oddano do użytku w 2016 roku. Dofinansowanie unijne objęło 90% kosztów związanych z infrastrukturą (wyposażenie, sprzęt

Ryc. 1. Jeden z odrestaurowanych budynków koszarowych na terenie należącym do Słowackiej Akademii Nauk kompleksu magazynowego w Nitrze (fot. A. Olech).

Fig. 1. One of the renovated barracks of the storage complex in Nitra belonging to the Slovak Academy of Sciences (photo by A. Olech).

komputerowy, oprogramowanie – hardware i software) oraz 50% wydatków na prace remontowo-budowlane. W planach, w miarę pozyskiwania kolejnych funduszy, jest modernizacja następnych budynków koszarowych.

W rezultacie przeprowadzonych prac, w dwóch wyremontowanych budynkach zorganizowano pomieszczenia magazynowe o różnej wielkości, salę seminaryjną ze stanowiskami komputerowymi oraz pracownię fotograficzną. W magazynach przechowywane są zabytki archeologiczne wraz z dokumentacją oraz inne archiwalia pochodzące z badań prowadzonych przez Instytut Archeologii. Choć ośrodek ten nie przyjmuje zabytków pozyskiwanych przez inne podmioty, to prowadzi badania i projekty archeologiczne zakrojone na najszerszą skalę na Słowacji, więc duża część materiałów archeologicznych ma zapewnione bezpieczne miejsce przechowywania. Szacuje się, że utworzona przestrzeń magazynowa wystarczy na następne 30 lat.

Środki unijne przeznaczone były jedynie na utworzenie kompleksu magazynowego; koszty jego bieżącego utrzymania pokrywane są w całości przez AU SAV. Fundusze na ten cel pochodzą z przyznawanego przez państwo budżetu Akademii Nauk, a także z działalności komercyjnej Instytutu Archeologii, a dokładnie z wpływów pochodzących z regularnego prowadzenia przedinwestycyjnych, ratunkowych badań archeologicznych, zarówno dla inwestorów prywatnych, jak i publicznych.

Jak już wspomniano, dotychczas odrestaurowane zostały dwa budynki (Ryc. 1). W pierwszym z nich utworzono dużą, niepodzielną przestrzeń, w której ustawiono elektryczne szafy przesuwne i tradycyjne regały muzealne, a także zaaranżowano przestrzeń do prac konserwatorskich i badań zabytków (Ryc. 2). W magazynie tym przechowywane są naczynia ceramiczne zachowane w całości, duże fragmenty ceramiki i metali oraz pozostałe, większe zabytki. Na każdej szafie znajdują się dokładne oznaczenia numerów inwentarzowych, które wprowadzane są następ-

nie do systemu informatycznego razem z pozostałymi informacjami o danym artefakcie. W całym pomieszczeniu panuje podobna, dość niska temperatura – brak jest ogrzewania czy klimatyzacji. W drugim budynku koszarowym zorganizowano szereg mniejszych pomieszczeń. W pierwszym z nich znajduje się magazyn na artefakty drobne – krzemienie, metale, fragmenty kości zwierzęcych i ludzkich oraz szczątki i próbki biologiczne. Mamy tu do czynienia z przestrzenią klimatyzowaną – utrzymywana jest tu temperatura 24°C. Całe szkielety i kości ludzkie przechowywane są w odrębnym magazynie Instytutu Archeologii w Małych Vozokanach. Kolejne pomieszczenie to magazyn na tradycyjną, papierową dokumentację z badań archeologicznych oraz wykonywane przez AU zdjęcia lotnicze stanowisk archeologicznych. Wszystkie mają swoje cyfrowe odpowiedniki: każdemu kompletowi analogowej dokumentacji odpowiada oddzielny plik w formacie PDF. W budynku znajduje się również profesjonalne studio fotograficzne, w którym wykonywane są zdjęcia wszystkich zachowanych w całości naczyń oraz pozostałych, szczególnie cennych artefaktów (Ryc. 3). Zdjęcia te trafiają później do cyfrowej bazy zabytków. Kolejne pomieszczenie to mogąca pomieścić kilkadziesiąt osób sala seminaryjna, w której znajduje się również kilkanaście stanowisk komputerowych. Tutaj organizowane są różnego rodzaju konferencje i spotkania, a także szkolenia z zakresu cyfrowego archiwizowania zabytków oraz korzystania z nowoczesnych aplikacji komputerowych.

Digitalizacja ewidencji i informacji o zabytkach archeologicznych na Słowacji

Pracownicy magazynu w Nitrze są niekwestionowanymi specjalistami w dziedzinie tworzenia i zarządzania elektronicznymi bazami danych – na co dzień tworzą i korzystają z dwóch takich systemów. Pierwszym z nich jest

Ryc. 2. Główna hala magazynowa w kompleksie magazynowym w Nitrze (fot. M. Ruttkay, <http://archeol.sav.sk/index.php/sk/2016/07/07/archeopark-nitra>).

Fig. 2. Main hall of the storage complex in Nitra (photo by M. Ruttkay, <http://archeol.sav.sk/index.php/sk/2016/07/07/archeopark-nitra>).

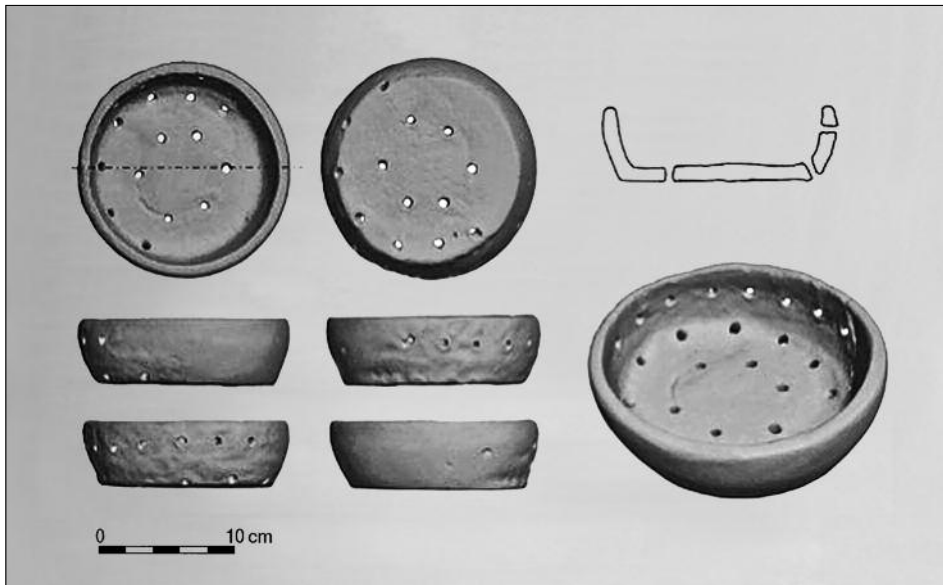
baza *Archeologické activity*. Jest to budowany od 2007 roku rejestr zawierający szczegółowe informacje o badaniach archeologicznych prowadzonych na terenie Słowacji – znajdują się tu dane dotyczące badań i pozyskanych w ich trakcie zabytków, wszelka dokumentacja, publikacje, a także fotografie stanowiska i samych artefaktów. Odkrytym stanowiskom nadawane są georeferencje, które następnie umieszczane są na mapie Słowacji w środowisku GIS. Poszczególnym badaniom archeologicznym przypisywane

są w bazie odrębne rekordy. Informacje dotyczące badań prowadzonych przez pracowników AU SAV są przez nich uzupełniane na bieżąco. Wprowadzone dane są następnie w prosty sposób przekształcane w wersję do wydruku i tworzą tym samym gotową do złożenia w urzędzie konserwatorskim dokumentację. Informacje o działaniach prowadzonych przez zewnętrznych archeologów są natomiast wprowadzane do bazy przez pracowników magazynu – poza podstawowymi danymi identyfikacyjnymi umieszczają

Ryc. 3. Studio fotograficzne w jednym z budynków magazynowych w Nitrze (fot. A. Olech).

Fig. 3. Photographic atelier in one of the storage buildings in Nitra (photo by A. Olech).

Ryc. 4. Przykład skanu 3D zabytku archeologicznego, wykonanego przez pracowników Instytutu Archeologii Słowackiej Akademii Nauk (fot. A. Olech).

Fig. 4. Example of a 3D scan of an archaeological relic created by employees of the Institute of Archaeology of the Slovak Academy of Sciences (photo by A. Olech).

oni tam plik PDF ze skanami dokumentacji, która wpłynęła do nich jako sprawozdanie z badań. W każdej chwili możliwy jest również eksport dowolnych danych do pliku Excel – w ten sposób AU SAV staje się niezależny od producenta oprogramowania, gdyby ten postanowił z różnych względów wycofać się z dalszego wspierania bazy. Dostęp do całej bazy *Archeologické activity* podzielony jest na kilka poziomów – każda zainteresowana osoba może przeglądać spis zamieszczonych w niej badań i nagłówki wgranych plików, ale z pełną treścią mogą zapoznać się jedynie wybrani pracownicy AU oraz pozostałe osoby po uzyskaniu specjalnej zgody Instytutu.

Drugą z prowadzoną przez AU SAV bazą danych jest *Museion*. To narzędzie służy do szczegółowej inwentaryzacji zbiorów i przeglądania informacji o prowadzonych badaniach archeologicznych. Zawiera dokładne dane zgromadzonych zabytków (numery inwentarzowe, oznaczenie magazynu i półki zdeponowania), informacje o stanowisku, lokalizacji w GIS, badaczach i publikacjach, a także ogromną bazę zdjęć i skanów artefaktów przechowywanych w magazynach SAV. W celu łatwego znalezienia poszukiwanych treści baza wyposażona jest w wiele bardzo szczegółowych filtrów do przeszukiwania i wyświetlania zawartości (np. rekord „naczynia ceramiczne z uchem” czy „zapinki oczkowane”).

Informacje dotyczące lokalizacji wszystkich znanych stanowisk archeologicznych umieszczane są również w państwowym geoportalu (*Narodny geoportal*). Jest on dostępny dla wszystkich zainteresowanych i prezentuje odkryte stanowiska archeologiczne z wykorzystaniem systemu kolorystycznego: stanowiska archeologiczne o pewnej lokalizacji oznaczone są na mapie punktem zielonym, te o przybliżonej lokalizacji czerwonym, a w razie jedynie prawdopodobnej lokalizacji stosowany jest kolor żółty. W ostatnim przypadku widoczne są wszystkie alternatywne lokalizacje danego stanowiska. Poza punktami, w geo-

portalu umieszczane są również dokładne zasięgi rozpoznanych stanowisk archeologicznych. Planuje się także naniesienie na mapę warstwy utworzonej w ramach skanowania LiDAR, jednak program pozyskiwania tych danych jest dopiero w trakcie tworzenia.

Opracowywanie przechowywanych zabytków archeologicznych prowadzone jest zarówno w samym magazynie, jak i w usytuowanej niedaleko siedzibie głównej AU SAV. Znajdują się tam kolejne pracownie specjalistyczne, w których tworzone są m.in. skany 3D (za pomocą dwóch skanerów powstają trójwymiarowe modele wszystkich ważniejszych zabytków), wizualizacje fotogrametryczne, wydruki na drukarce 3D, analizy spektrometryczne, a także wydruki wielkoformatowe (Ryc. 4). Wyniki wszystkich tych działań przenoszone są oczywiście do prowadzonych przez Instytut baz danych – *Archeologické activity* i *Museion*.

Tak szerokie wykorzystanie pamięci cyfrowej wymaga profesjonalnych serwerów o dużej pojemności. W tym celu w magazynie w Nitrze wygospodarowano osobne pomieszczenie, w którym umieszczone są dwa duże serwery: główny i zapasowy (lustrzane odbicie). Kolejna kopia danych zapisywana jest na przenośnych dyskach zewnętrznych, które pracownicy magazynu zawsze mają ze sobą.

Podsumowanie

W kompleksie magazynowym w Nitrze na Słowacji wdrożony został spójny system zarządzania zabytkami archeologicznymi – od przejrzystego sposobu tworzenia dokumentacji w trakcie prowadzenia badań archeologicznych, poprzez mechanizm przyjmowania, oznaczania i katalogowania zabytków archeologicznych, aż po ich opracowywanie, udostępnianie i stałe przechowywanie w odpowiednich warunkach. Realizacja tego przedsięwzięcia, a także zapewnienie niezbędnej infrastruktury i oprogramowania nie byłyby możliwe, gdyby nie pozyskanie

odpowiednich środków finansowych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydaje się, że model szerokiego wykorzystania funduszy europejskich w pełni sprawdził się na polu efektywnej organizacji przechowywania zabytków archeologicznych. Oczywiście wsparcie unijne dotyczyło jedynie etapu przystosowania powierzchni do celów magazynowych, a bieżące utrzymanie budynków spoczywa już w pełni na barkach Słowackiej Akademii Nauk, jednak jej kierownictwu udało się opracować skuteczny sposób pozyskiwania środków z własnej działalności oraz funduszy państwowych, które pozwalają na ciągłe funkcjonowanie i dalszy rozwój stworzonego centrum.

Przykład słowacki pokazuje, że rozwiązaniem problemu braku powierzchni magazynowej nie zawsze musi być praco- i czasochłonna budowa kolejnych obiektów. Wydaje się, że model zastosowany w Nitrze z powodzeniem mógłby zostać zaadaptowany do polskich warunków. Plan ten wymaga oczywiście podjęcia licznych wysiłków i współ-

pracy wielu zainteresowanych osób, starannego przygotowania wniosku o dotację, wytypowania miejsca, które miałyby zostać przystosowane do celów magazynowych oraz dokładnego opracowania sposobu pokrywania kosztów bieżącej eksploatacji po jego uruchomieniu. Wydaje się jednak, że dobrze przygotowany projekt, w obliczu coraz większego problemu magazynowania zabytków archeologicznych, ma bardzo duże szanse powodzenia. Realizacja takiego przedsięwzięcia pozwoliłaby na znaczną poprawę warunków przechowywania samych artefaktów i dokumentacji z badań, a także na zwiększenie możliwości ich udostępniania.

mgr Agnieszka Olech
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
Warszawa
agnieszka.olech@gmx.com

Bibliografia

Źródła prawa

- 2001 *Deklarácia Národnej rady SR o ochrane kultúrneho dedičstva č. 91/2001 z 4 maja 2001 r.* (<http://www.noveaspi.sk/products/lawText/1/51135/1/2>, dostęp: 12.05.2017).
- 2002 *Zakon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkoveho fondu z 19 grudnia 2001 r.* (<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2002-49>, dostęp: 12.05.2017).
- 2003 *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Dz. U. z 2014 r., poz.1446 z dnia 24.10.2014 r. ze zm.*
- 2009 *Zákon č. 206/2009 Z. z.o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov z 28 kwietnia 2009 r.* (<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2009-206>, dostęp: 12.05.2017).

Opracowania

- BUGAJ M.
2012 *Grodzisko w Wicinie – ochrona dziedzictwa archeologicznego w praktyce*, Warszawa (maszynopis w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie).
- CZERNIAK L.
2008 *Niechciane zabytki archeologiczne*, (w:) J. Włodarski, K. Zeidler (red.), *Prawo a muzea w Polsce*, Warszawa, 116–122.
- GEDIGA B.
1986 *Problemy ochrony zabytków archeologicznych w powojennym czterdziestoleciu*, „Dolnośląskie Wiadomości Prahistoryczne” 1, 15–16.
- JANISZEWSKA A., WAWRZYŃSKI P.
2003 *Magazyny archeologiczne – problem nie do rozwiązania?*, „Wielkopolski Biuletyn Konserwatorski” 2, 104–110.
- KOBYLIŃSKI Z.
1997 *Aktualne zagrożenia dziedzictwa archeologicznego w Polsce*, (w:) A. Prinke (red.) *Aktualne zagrożenia dziedzictwa archeologicznego. Materiały z konferencji ogólnopolskiej, Poznań, 17 kwietnia 1997 r.*, Poznańskie Zeszyty Archeologiczno-Konserwatorskie 6, 7–25.

KURNATOWSKA Z.

- 1997 *Czy Millenium było „tragedią polskiej archeologii”?*, (w:) M. Głosek (red.), *Archeologia i starożytnicy. Studia dedykowane Andrzejowi Abramowiczowi w 70 rocznicę urodzin*, Łódź, 147–156.

LENARCZYK L.

- 1986 *Problemy ochrony zabytków archeologicznych*, „Dolnośląskie Wiadomości Prahistoryczne” 1, 1986, 39–52.
2006 *Propozycja rozwiązania problemów właściwego opracowania i magazynowania materiałów archeologicznych z badań ratowniczych*, „Głogowskie Zeszyty Naukowe – Problemy muzealnictwa” 5, 49–53.

SZYDŁOWSKI J.

- 1986 *Gromadzenie i udostępnianie materiałów archeologicznych z badań konserwatorskich*, „Dolnośląskie Wiadomości Prahistoryczne” 1, Wrocław, 23–30.

Organizacje i projekty

Narodny geoportal (<http://geoportal.gov.sk/sk/cat-client?r=geoportal.sazp.sk>, dostęp: 12.05.2017).

AGNIESZKA OLECH

SYSTEM FOR PROTECTION AND STORAGE OF ARCHAEOLOGICAL COLLECTIONS IN SLOVAKIA

The aim of the present paper is to present the system used in Slovakia to protect the archaeological heritage, especially in regard to storing archaeological relics, and to compare it to the Polish model.

A mounting crisis related to incorrect storage of archaeological collections is becoming increasingly evident not only in Poland, but also in many other countries, including Slovakia. The latter country's restoration system has been analysed in this paper. The analysis focused on development of regulations on protection of archaeological relics in cultural and economic contexts similar to Poland, especially regarding the question of storing the artefacts.

The Slovak system of protection of archaeological relics is organised in a very similar way to the one used in Poland. The two main differences are much weaker authority of the Polish General Conservator of Monuments as compared to its Slovak counterpart – the Monuments Board of the Slovak Republic (Pamiatkový úrad), and implementation of a strict caesura in a definition of archaeological relics – to be considered as such, an item has to reflect past life and human activity from up to 1918, or in the case of military equipment to have been made before 1945.

Similarly to Poland, all archaeological relics in Slovakia are considered state property. After being obtained both during accidental or professional archaeological digs they are moved to museums included on an official state list, or to storing facilities of the Slovak Academy of Sciences (only in case of excavations conducted by the Institute of Archaeology of the Academy).

In order to help solve the problem of insufficient number of places suitable for storing archaeological collections in proper conditions, the Institute of

Archaeology of the Slovak Academy of Sciences has recently realised a project in the town of Nitra (south-western Slovakia) which involved creating one of the most modern archaeological storing complexes. The paper provides a detailed summary of the organisation of the repository and ateliers in the Institute's headquarters, as well as procedures for archaeological relics management employed therein.

Thanks to financial support of the European Union, a few rooms in renovated Austro-Hungarian barracks were transformed into storage spaces, a photographic atelier, as well as offices and seminar rooms. Great emphasis has been put on informatisation and digitalisation of documentation and collections. The staff make use of two sophisticated applications for data base management (*Archeologické activity* and *Museion*), which they keep up-to-date by entering information on ongoing excavations and by storing scanned archival documentation. The said applications considerably facilitate drawing inventories of collections and performing various research queries. Data on localisation of all known archaeological sites in Slovakia are also published on an open-access web-based platform (*Narodny geoportal*). The stored archaeological relics are analysed in the storage spaces as well as in the headquarters of the Institute of Archaeology, where a number of ateliers allow for drawing state-of-the-art documentation.

The model of the storage complex in Nitra is a very successful example of addressing the problem of storing archaeological relics, and it seems well-suited to be transferred to the Polish context. The resultant storage space is estimated to be sufficient for the next 30 years.

Translated by Maciej Talaga